

IN EPISTOLAM B. PAULI AD TIMOTHEUM PRIMAM.

289 PROLOGUS.

Timotheus filius fuit mulieris Judææ fidelis, patre Græco, cujus causa parvulus circumcidi non potuit. Qui studio matris suæ sacras Litteras didicit, quibus operam dans, bonam sibi vitam instituit. Hunc Apostolus cum voluisset assumere, sciens idoneum fore dispensatorem evangelicæ veritatis, causa Judæorum compulsus est circumcidere eum, instantibus eis, ut qui matre Judæa notus esset, in circumcisis assumi non deberet ad magisterium propter testimonium generis (*Act. xvi, 1-5*). Hunc ergo jam creatum episcopum instruit per epistolam quomodo deberet Ecclesiam ordinare.

CAPUT PRIMUM.

(Vers. 1, 2.) « Paulus apostolus Christi Jesu secundum imperium Dei Salvatoris nostri, et Christi Jesu spei nostræ, Timotheo germano filio in fide. Gratia, misericordia, et pax a Deo Patre nostro, et Christo Jesu Domino nostro. » Patris et Filii imperio apostolum se factum ostendit, ut in Deo Patre salutem et Christo Filio ejus spem prædicaret : ut quia nemo negat salutem esse in Deo, nec quisquam dubitaret spem esse in Christo Jesu, quem a mortuis excitatum, exemplum hujus spei dedisse cognosceret. Hoc modo scribit Timotheo, ut securus esset de sua ordinatione ; quia imperio Patris et Filii electus est ad docendum. Quem verum filium appellat, sed in fide. sicut ad Corinthios : « In Christo Jesu, inquit, per Evangelium ego vos genui (*I Cor. iv, 15*). » Hæc vero et firma generatio est, quæ nescit occa-
sum, nescit morbos et pestilentiam, et quæ ignorat
famem et sitim : didicit autem in regno Dei nullius egere (29) ; quia futura est dono Dei immortalitas gloriosa in regno Dei et Christi, quorum gratiam, misericordiam, et pacem exoptat cum isto manere.

(Vers. 3, 4.) « Sicut rogavi te subremanere Ephesi, cum irem in Macedoniam, ut denunties quibusdam, ne aliter docerent, neve intendant fabulis et genealogiis infinitis, quæ quæstiones præstant magis, quam ædificationem Dei, quæ est in fide ; ita facito. » Filius a patre rogari non debuit ; sed propter charitatis affectum et ut illi formam humilitatis ostenderet, obsecrat episcopus coepiscopum suum, ne pateretur Judæos aliter populum, quam ab Apostolo tradebatur, docere ; ut oblectarentur fabulis, quas narrare consueti sunt Judæi de generatione suarum originum, de Abraham, et Isaac, et cæteris patriarchis, et de circumcissione, et his quæ postea tradita sunt a Moyse ; ne circumvenirentur ad hæc colenda, quæ carnaliter data fuerant. Quid enim opus est generationum, quas constat esse

A infinitas per traducem, facere mentionem, et quid et quatenus factum est sub unoquoque eorum ; et non potius compendio per fidem salutem quærere ? Inde enim quæstiones oriuntur, cum quid, et quando, et quomodo, et quare factum est, tractatur : quæ res impedit salutem.

(Vers. 5, 6, 7.) « Nam finis præcepti est charitas de corde puro, et conscientia bona, et fide non ficta, a quibus quidam aberrantes, conversi sunt in vaniloquium, volentes esse legis doctores, non intelligentes neque quæ dicunt, neque de quibus affirmant. » Quoniam omnium major est charitas, hanc finem esse dixit, id est, perfectionis consummationem, omnium præceptorum ; si tamen ex corde puro sit et bona conscientia. Vera enim charitas non potest malam vitam, nec simulatam fidem habere, in quibus omnis. Lex impletur et Prophetæ (*Matth. vii, 12*). Quidam autem Judæorum mysterium legis ignorantes et prophetarum, quia usque ad Christum servanda sunt tradita ; erraverunt putantes, prædicato Christo, etiam legem factorum in neomeniis, et circumcissione et escis discernendis servari debere. Idcirco in vaniloquium dicit eos conversos : quia volebant docere quæ ignorabant.

(Vers. 8-11.) « Scimus autem quia bona est lex ; si quis ea legitime utatur, certum habens hoc quod justo lex non est posita, sed injustis et inobsequentibus, impiis et peccatoribus, scelestis et profanis, parricidis et matricidis, fornicatoribus, homicidis, masculorum concubitoribus, plagariis, mendacibus, perjuris : et si quid aliud sanæ doctrinæ adversatur, quæ est secundum Evangelium gloriæ beati Dei, quod creditum est mihi. » Bonam esse legem, quæ per Moysen data est, non negat ; ita tamen, ut sensus ejus sciatur, et quomodo data est, accipiatur. Hic enim scit legem, et qua causa data sit, qui, prædicato Christo, deserit illam ex parte, qua lex factorum appellatur : circa dilectionem autem Dei utitur ea, asserens et affirmans quæ a Salvatore dicta sunt in lege et prophetis. Hic enim legitime utitur lege, qui potest discernere ea quæ ad tempus data sunt, ab iis quæ perpetua sunt ; et quæ ad Christi pertinent sacramentum, servari jam in futurum non oportere, quasi venturus credatur, qui jam venit. Si ergo omnia locis suis accipiantur, bona sunt : si quominus, mala erunt perverse asserenti ; peccare est enim, unaquæque minime locis suis exponere. Præterea quia justis lege non opus est, id est, iis qui accepta remissione peccatorum justificati sunt, ne jam vivant sub lege, a qua liberati sunt dono Dei per fidem Christi ut de cæ-

(29) Rom. edit., *Qui enim sunt in regno Dei, nullius egent.*

tero servata lege naturæ, quæ Creatoris cognitionem recipit, et non peccare hortatur : iudicii diem expectent, in quo iusti remunerandi sunt, custodientes legem naturalem, quam si humanum genus ducem sibi habuisset, lex in litteris per Moysen data non esset. Sed quia contemptui ducta est, quasi nullius esset auctoritatis, Scriptura firmata est ; ut sciretur quod servanda esset, et propter tempus præsens, et quia requisiturus est in futurum, qui illam firmavit, a quibus neglecta, et a quibus servata est. Itaque non solum propter malos actus et vitia corporis legem datam dicit, sed et propter perfidiam, qua spernebant Creatorem ; ut bene vivere addicerent et gratias agerent Conditori.

(Vers. 12, 13, 14.) « Et gratias ago ei, qui me confortavit in Christo Jesu Domino nostro, quia fidelem me aestimavit, ponens me in ministerium, quia prius eram blasphemus, et persecutor, et contumeliosus, sed misericordiam consecutus sum ; quia ignorans feci nondum credens. Superabundavit autem gratia Domini nostri cum fide et dilectione, quæ est in Christo Jesu. » Propter quod omnis incredulus infirmitatem animi patitur, constrictus carnali ratione, ne credat spiritali ; idcirco se Christo gratias dicit agere, quia apparentia majestatis suæ imbecillitatem mentis ejus roboravit : quia impossibile putabat esse, quod de Domini potestate, et gemina nativitate, et resurrectione, et spe prædicabatur. Confirmatus autem talis visus est, qui dignus esset ac posset esse dispensator sacramenti Dominici : ut ea vera per legem firmaret, quæ prius amore legis incredibilia judicabat, et in persecutionibus gauderet, quas prius quasi juste credentibus inferebat, dolens quia fecerat, lætus quia patiebatur. Tantam enim spem didicerat in eo, quem ante negabat, ut plus gauderet in patiando quam prius exultaverat in persequendo. Non enim malitia hoc agebat, sed errore, cui facile potest, cum respiscit, ignosci. Qui autem scit vera esse, quæ negat, hic non errore hoc agit, sed malevolentia, hujus incurabile vulnus est : invidia enim compellitur falsum appellare quod scit verum.

(Vers. 15, 16.) « Humanus sermo et omni acceptione dignus, quia Christus 291 Jesus venit in hunc mundum peccatores salvos facere, quorum primus sum ego. Sed ideo misericordiam consecutus sum, ut in me primo ostenderet Christus Jesus omnem magnanimitatem et patientiam ad exemplum eorum (30), qui credituri sunt illi, in vitam æternam. » Quid tam gratum tamque jucundum ; quam peccatoribus indulgentiam prædicare ? Quis enim sine peccato est, ut hoc munus non cum omni gratiarum actione suscipiat, Deum auctorem hujus præferens, et collaudans in Christo ; qui ut hominem peccatis ablueret, de cœlestibus ad terrena

A descendens, carnem peccati accepit (31) : terrenis se admiscuit, ut eum cœlestem efficeret : mori se passus est, ut illum morti erutum paradiso redderet immortalem ? Quis hæc beneficia non in infinitum extollat, quæ Deus præstitit homini, Dominus servo, Conditor creaturæ ? ut plus esset adhuc in beneficiis humanis, quam cum fecit, quæ non erant, posteaquam fecit. Etenim derelictus ab his, et contemptus, et contumeliis appetitus, addidit ad beneficia non requisitus, ut gratior esset, et plus præferendus, dum reparat, quam cum fecit : ut ostenderet unum se esse, qui hæc omnia possit. Igitur sic Christus præsidium tulit homini, ut puritatem suam non violaret, nec amitteret potestatem. Hominem enim se nasci voluit, pro certo habens carnis contactu se minime violari : conversationi humanæ se miscuit, sciens peccatis se corrumpi non posse : occidi se passus est, non nescius mortem sibi dominari non posse, sed eam sua opprimere potestate. Hæc ergo gessit, ut omnia se posse doceret. Humilitas enim ista non ad diminutionem ejus proficit, sed ad gloriam ; et non solum ejus, verum etiam in ipsum credentium ; dignitas est enim servum esse potentis. Cum ante Apostolum multi utique credidissent Judæorum ex iis qui ipsum Dominum occiderunt ; Apostolus tamen ut se humiliet, adhuc dolens de sua incredulitate, primum se omnium peccantium vocat. Quoniam enim præ cæteris sacramento se imbuat Salvatoris, propius ad cognoscendam magnificentiam ejus accedens, accusat se magis, qui tantum boni tarde agnovit, nec ultro, sed misericordia ejus præventus, ut ipse testis esset divinitatis ejus, quem prius ut hominem mortuum aestimabat. Hæc accusatio ejus est, laus vero Salvatoris, qui ad exemplum cæterorum credentium persequentem se vocavit ad gratiam ; ut per patientiam suam et magnanimitatem in eo ostenderet cæteris, qui inimico tam benevolus exstiterit, qualis esset futurus ad se decurrentibus.

(Vers. 17.) « Regi autem sæculorum immortalis et invisibili, soli Deo honor et gloria in sæcula sæculorum, amen. » Hæc ad Dei Patris personam pertinent, quem immortalem ideo solum et invisibilem appellat, quia omnis immortalitas ab ipso est, ut ipsi soli magis competat in veritate ; quia quisquis immortalis est, non a se hanc habet, sed ab illo. Simili modo et in Evangelio legitur, dicente Domino : « Quia nemo est bonus, nisi unus Deus (Marc. x, 18). » Et iterum ipse dicit : « Bonus homo de bono thesauro profert bona (Matth. xii, 35). » Nemo tamen nisi unus Deus bonus est ; quia ipse fons bonitatis est, ex quo cæteri potantur, ut boni sint. Ipse est et invisibilis solus Deus quia nulli unquam visus est ; omnia enim agit per Filium, quem idcirco visum dicimus, ut licet aliter quam

(30) Rom. edit. hic et infra, ad informationem eorum.

(31) Eadem Rom. edit., similitudinem carnis peccati accepit.

est, apparuisse tamen illum significemus (32). Honorificentiam ergo et gloriam Deo Patri in veritate pronuntiat, ejus pietate et providentia Christus liberavit peccatores ex morte.

(Vers. 18, 19, 20.) « Hoc præceptum commendo tibi, fili Timothee, secundum præcedentes super te prophetias, ut milites in illis bonam militiam, habens fidem et puram conscientiam, quam quidam repellentes, circa fidem naufragaverunt : ex quibus est Hymenæus et Alexander, quos tradidi Satanæ, ut discant non blasphemare. » Postquam Dei Patris et Christi Filii ejus quæ et quanta beneficia sint circa peccatores homines memoravit, qui cum essent puniendi, non solum ignovit eis, sed et justificavit, et in filios sibi adoptavit : quo ordine populum disciplina ecclesiastica imbueret, in subjectis ostendit, commonens ut memor electionis suæ sanctus Timotheus, id ad quod prædestinatus est, impleat. Prædestinatus est enim, quando ad hoc ab Apostolo assumptus est, ut ordinaretur, dignus judicatus futurus episcopus, ut impleret militiam evangelicam in fide et pura conscientia : qui enim fideliter docet, non potest malam habere conscientiam. Tunc enim fidem exhibet prædicationis suæ, si se 292 absterneat a contrariis omnibus ; quia exemplo bonorum operum multos læcessit ad credulitatem, fidentes de spe prædicationis ; nam qui fidem spernit, procul dabo malæ est conscientiæ. Aut enim hypocrita prædicatur, aut apertus blasphemus, sicut erant Hymenæus et Alexander, qui deserentes fidem naufragi facti sunt, id est, nudi veritate, aut privati vita. Quid est enim veritas, nisi vita ? Quos tradidisse se dicit Satanæ, ut emendarentur causa blasphemiarum. Traditio autem hæc est, quia commotus Apostolus blasphemiarum eorum, sententiam protulit in eos : diabolus autem qui ad hoc paratus est, ut adversos a Deo accipiat in potestatem, audita sententia, corripit eos : ut intelligerent hac causa se pœnis astringi, quia blasphemaverant. Hinc est, unde in Evangelio dictum est inter cætera : « Jam noli peccare, ne quid tibi deterius contingat (Joan. v, 14), » ostendens causa peccati aliquando infirmitates inferri corporibus. Et quia ministro diabolo fiunt, declaravit Dominus, dicens inter multa : « Hæc autem cum sit filia Abrahæ, quam alligaverat Satanæ decem et octo annis, non oportuit solvi a vinculo die Sabbati (Luc. xiii, 16) ? »

CAPUT II.

(Vers. 1-4.) « Exhortare ergo (33) primum omnium fieri deprecationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, et pro omnibus qui in sublimiori loco positi

(32) Edit. omnes ac mss. nonnulli, *quam est, apparuisset* : illum tamen significemus. Non satis recte.

(33) Rom. edit., *Exhortor ergo*. Et infra, *ut tranquillam et quietam vitam*.

sunt : ut placidam et quietam vitam degamus ni omni pietate et castitate. Hoc enim bonum est et acceptum coram salutari nostro Deo, qui omnes homines vult salvos fieri, et in agnitionem veritatis venire. » Hæc regula ecclesiastica est, tradita a magistro gentium, qua utuntur sacerdotes nostri, ut pro omnibus supplicent, deprecantes pro regibus hujus sæculi : ut subjectas habeant gentes, ut in pace positi, in tranquillitate mentis et quiete Deo nostro servire possimus. Orantes etiam pro iis quibus sublimis potestas est credita : ut in justitia et veritate gubernent rempublicam, suppeditante rerum abundantia, ut amota perturbatione seditio- nis, succedat lætitia ; panis enim confirmat cor, et vinum lætificat mentem (*Psal. ciii, 15*). Postulantes vero pro iis qui in necessitate varia sunt, ut eruti et liberati, Deum collaudent incolumitatis auctorem. Referentes quoque gratiarum actiones pro iis quæ nobis quotidie Dei providentia præstantur ad vitam, ut in his omnibus Pater collaudetur Deus, « ex quo sunt omnia (*I Cor. viii, 6*) : » et Filius ejus, « per quem sunt omnia (*Ibid.*), » ut sopitis omnibus quæ huic imperio infesta et inimica sunt, in affectu pietatis et castitatis Deo servire possimus : perturbatio enim et captivitas nec pietatem servat, nec castitatem. Unde enim pius, qui nudus est ? et unde castus, ubi (34) potestatis suæ non est ? Ut hæc ergo servari possint, quies necessaria est : ut placita Deo reddantur obsequia, qui omnes homines salvos vult fieri, et cognoscere veritatem. « Hæc est, inquit, vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum (*Joan. xvii, 3*). » Si Deus utique, qui omnipotens dicitur, omnes homines salvos vult fieri, non impletur ejus voluntas ? Sed in omni locutione sensus et conditio latet, unde dicit Petrus apostolus : Omnis Scriptura indiget interpretatione (*II Petr. i, 20*). Vult enim Deus omnes homines salvos fieri, sed si accedant ad eum : non enim sic vult, ut nolentes salventur : sed vult illos salvari, si et ipsi velint. Nam utique qui legem omnibus dedit, nullum excepit a salute. Numquid medicus non idcirco proponit in publico, ut omnes se ostendat velle salvare, si tamen ab ægris requiratur ? Non est enim vera salus, si nolenti tribuatur : nec gaudere potest in percepta salute, qui invitus, si tamen potest fieri, accepit medicinam, ut non dicam quia medicinæ effectum habere non potest, nisi ad illam æger animum commodaverit : quia hæc medicina non est corporalis, sed spiritalis, quæ neque dubiis proficit, neque invitis (35). Fides est enim quæ dat salutem, quam nisi mens tota susceperit voluntate, non solum nihil proderit, sed et oberit. Fidei etenim gratia hanc habet potestatem, ut

(34) Vet. edit. ac mss. aliquot, *et unde castitas, ubi, etc.*

(35) Eadem vet. edit. et mss. nonnulli, *quæ neque dubiis proficit, neque invitis.*

devotis sibi divinam infundat medelam, indevotis vero conferat morbum, per quem totus homo interant.

(Vers. 5.) « Unus enim Deus, et unus mediator Dei et hominum homo Christus Jesus. » Dei et Christi unam significat esse voluntatem in salvandis hominibus, unde Deum Patrem, quia ab ipso est omnis auctoritas, unum esse fatetur, et unum mediatorem Dei et hominum Christum Jesum. Missus enim 293 a Patre factus arbiter reconciliavit Deum et homines, reformando eos ad agnitionem ejus; quia enim unus est (36) Pater et Filius, non persona, sed indifferentia naturæ, ut arbiter esset Dei et hominum Filius Dei, assumpta carne, homo natus est: ut mediator Dei et hominum esset homo Christus Jesus, id est, non sine divinitate, quia in Deo homo erat, et Deus in homine: et ut ex utroque esset mediator, et ut utrumque reconciliaret, in se primum hoc fecit. Non enim poterat unitatem Dei custodiens mediator Dei et hominum vocari, quasi alius esset Deus, qui dissidentem hominem a Deo in gratiam revocaret: sed homo qui legem datam non præteriret, factus est arbiter inter eum qui peccavit, et inter illum qui peccare ignorabat: ut hic ignosceret, et homo de cætero in Dei fide maneret.

(Vers. 6, 7.) « Qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus, cujus testimonium temporibus suis datum est, in quo positus sum ego prædicator et apostolus (veritatem dico, non mentior), magister gentium in fide et veritate. » Quoniam homo reconciliatus Deo, jam obnoxius erat morti infernæ, ut ad Deum cui reconciliatus erat, posset ascendere, Salvator ut arbitrium suum ad effectum perduceret, mori se passus est contra jus: ut descendens ad inferos, mortem de impietate quam in eo gesserat, damnaret, auferens eis quos tenebat, ut de cætero quisquis signum ejus haberet, ab ea teneri non posset. Cujus rei testimonium tempore quo resurrexit, ostendit; destructio enim mortis resurrectio mortuorum est. Quam spem missus est hic Apostolus gentium prædicare, ut ab eo discerent quæ spes esset in Christo: hinc enim dictus est magister, ut fidem doceret et veritatem.

(Vers. 8.) « Volo itaque orare vestros in omni loco, levantes sanctas manus sine ira et disceptatione. » Pacificum animum monet in oratione esse debere, ut ad effectum deducatur oratio; sanctæ enim manus sunt, quando cor mundum est. Sic tamen in omni loco orandum præcipit, ut competens locus intelligatur, non utique importuno aut sordido loco, quippe cum prohibeat Dominus vulgo orare: sed hoc monet, ne in sola Ecclesia putarent orandum (Matth. vi, 5, 6).

(Vers. 9, 10.) « Similiter et mulieres in habitu ordinato, cum verecundia et pudicitia, ornantes

A semetipsas non tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, aut veste pretiosa, sed, quod decet mulieres profitentes pietatem, per opera bona. » Humili habitu mulieres orare debere monet, non in jactantia; qui enim vult audiri, inclinare se debet, amota a se pompa, ut misericordiam Dei provocet. Habitus enim superbus nec impetrat, nec recta de se facit credi. Quis enim prudentium jactanter ornatum mulierem non horreat? quanto magis auctor Deus, qui corpus a se liberum factum, obligatum metallis videt! Nam humilis habitus bonæ professioni congruit, ut possit non aliud aestimari, quam cernitur: quæ autem in domo Dei cum pompa se mavult videri, non utique propter Deum, sed propter homines consequitur quod vult, ut gloriosa videatur, nihil consecutura a Deo, nisi maculam. Quanto enim hominibus splendida videtur, tanto magis despicitur a Deo.

(Vers. 11, 12.) « Mulier in silentio discat cum omni subjectione. Nam docere mulieri non permittitur, neque dominari in virum, sed esse in silentio. » Non solum habitum humilem habere debere mulierem, verum etiam auctoritatem si denegandam, et subjiciendam præcipit viro: ut tam habitu, quam obsequiis sub potestate sit viri, ex quo trahit originem.

(Vers. 13, 14, 15.) « Adam enim primus creatus est (Gen. i, 27), deinde Eva (Gen. ii, 21) et Adam non est seductus, mulier autem seducta facta est in prævaricatione (Gen. iii, 6). Salva autem erit per filiorum generationem, si manserit in fide et dilectione, et sanctimonia cum pudicitia. » Præfert virum mulieri, propter quod primus creatus est, ut inferior sit mulier, quia post virum et ex viro creata est. Adjectum et aliud, quia diabolus non virum seduxit, sed mulierem; vir autem per mulierem deceptus est: ac per hoc nulla illi concedenda audacia est, sed esse debet in humilitate: quia per illam mors intravit in mundum. « Salva erit, inquit, per filiorum generationem: si tamen in fide manserit, et charitate, et pura vita. » Hos enim filios dicit, qui regenerantur per fidem Christi, quia si in generatione sua hi perseveraverint, cum his liberabitur mulier resurgens ex mortuis, non quod ab illis liberabitur, 294 sed per illorum generationem; nam cum credant, qui destinati sunt in vitam æternam, pervenitur ad resurrectionem ex mortuis, et fiet salva, credentibus illis, et vitam castam agentibus. Tandiu enim resurrectio suspensa est, quandiu omnes credant prædestinati ad salutem.

CAPUT III.

(Vers. 1.) « Humanus sermo: si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. » Quoniam episcopum bonæ vitæ esse oportet, ideo qui episcopatum cupit, bonum opus desiderat. Hoc enim cupiens, bonam vitam appetere videtur; si tamen non

(36) Rom. edit., quia enim unum est; cæteræ ac mss., unus est, supple Deus.

ab iis declinet quæ in subjectis habentur, ne ambitione aut desiderio pecuniæ hoc egisse videatur.

(Vers. 2.) « Oportet enim episcopum irreprehensibilem esse. » Qualis episcopus debeat esse, describit; ut nemo episcopatum appetat nisi fuerit fidus, et qui ab omnibus contrariis abstinere se possit: ut non indignus sit sua professione. « Unius uxoris virum. » Quamvis secundam numero uxorem non sit habere prohibitum; ut tamen quis dignus ad episcopatum sit, etiam licita debet spernere propter sublimitatem ipsius ordinis, quia cæteris melior debet esse, qui cupidus est sedis illius.

(Vers. 3, 4.) « Sobrium, pudicum, ornatum, hospitalem, docibilem, non obnoxium vino, non verberatorem, sed modestum (37); non litigiosum, non asperum: sed domum suam bene regentem, filios habentem subditos cum omni castitate. » Talem hominem qui hæc custodiat, quæ enumerat bona, creari dicit debere episcopum. Hæc enim signa sunt dignitatis episcopalis. Si autem quis potiora sectatus, et corpus et animam suam Deo dicaverit, ne se copulet matrimonio: tanto magis dignior fiet. Ideo enim inferiorem posuit, ut de potiore nemo dubitaret.

(Vers. 5.) « Si quis autem domui suæ præesse nescit, quomodo Ecclesiæ Dei diligentiam adhibebit? » Manifestum est quia tunc potest idoneus rector futurus probari, si prius domum suam recte gubernaverit; qui enim in minimis fidelis est, et in magnis fidelis est (*Luc. xvi, 10*).

(Vers. 6.) « Non neophytum, ne in superbiam elatus, in iudicium incidat diaboli. » Verum est quia rudes in fide solent extolli superbia, maxime si accipiant ordinem; novitate enim et potestate inflatur, arbitrans se præ cæteris digniorem. Videns enim primo anno nativitatis collatum in se honorem, putat non magis ad suum, sed ad aliorum profectum se vocatum, quasi beneficium religioni det magis quam accipiat ab ea; per quam rem elatus, incurrit laqueum diaboli (38). Inventa enim occasione superbiæ illius, Satanæ præcipitur eum. Ideoque in Salomone legitur: « Superbis Deus resistit (*Prov. iii, 34*). » Unde et in alia epistola idem Apostolus ait: « Qui se putat esse aliquid, cum nihil sit, se ipsum seducit (*Galat. vi, 3*). » Et Dominus: « Qui se, inquit, exaltaverit, humiliabitur (*Luc. xiv, 11*). »

(Vers. 7.) « Oportet autem et illum testimonium habere bonum ab iis qui foris sunt. » Sensus Dominicum secutus, ait oportere futurum episcopum testimonium bonum habere ab extraneis, quia qui in minimis fidelis est, et in magnis, sicut dicit Dominus. Et si in alieno mammona (39) fideles non fuistis, quod vestrum est quis dabit vobis? Ut hic

(37) Eadem Rom. edit., *compositum, hospitalem, aptum ad docendum.... non litigiosum, non cupidum.*

(38) Eadem edit. Rom., *incurrit iudicium diaboli.*

qui in mundanis rebus et conversatione humana fidelis minime invenitur, dubium non sit quia et in divinis idoneus non erit: si autem hominibus fidem exhibuerit, multo magis Deo. « Ne in opprobrium incidat et laqueum diaboli. » Si timorem Dei ante oculos non habuerit episcopus, tempori magis se commodans, hunc quasi infidelem et pseudopropheta deserit Deus, et deformis videbitur omnibus et maculosus: quia aliter facit quam prædicat, verbis suis ipse se accusans, quia deputatus est gregi Satanæ; tunc enim vera se probat prædicare, si ea conetur et gerere. Magna ergo cura eligendus est qui domum Dei regendam accipit; si enim terrestrium rerum dispensatores idonei quærendi sunt, quanto magis cælestium!

(Vers. 8, 9, 10.) « Diaconos pari modo pudicos, non bilingues, non vino multo deditos, non turpibus lucris vacantes, habentes mysterium fidei in conscientia pura. Et hi autem probentur primum, et sic ministrent sine crimine. » Qui tanta circa diaconos eligendos præcipit, quos constat ministros esse sacerdotum, quales vult esse episcopos, nisi sicut ipse ait, irreprehensibiles, negotia publica, turpia et vilia lucra non habentes? Scit enim ideo negotiari, ut capiant lucra, nec aliud profitentur quam gerunt. Turpia autem lucra hæc dicit esse, si sub pia professione quæstibus studeatur; turpis enim deprehenditur, cum se purum ostendet. Post episcopum tamen diaconatus ordinationem subiecit (40). Quare, nisi quia episcopi et presbyteri una ordinatio est? Uterque enim sacerdos est, sed episcopus primus est: ut omnis episcopus presbyter sit, non tamen omnis presbyter episcopus; hic enim episcopus est, qui inter presbyteros primus est. Denique Timotheum presbyterum ordinatum significat, sed quia ante se alterum non habebat, episcopus erat. Unde et quemadmodum episcopum ordinet, ostendit; neque enim fas erat aut licebat, ut inferior ordinaret majorem: nemo enim tribuit quod non accipit.

(Vers. 11.) « Mulieres similiter pudicas, non studentes discordiæ, sed sobrias, fideles in omnibus. » Quia sanctum præcipit creari episcopum, adæque et diaconum, non utique disparem vult esse plebem, quippe cum dicat Dominus: « Sancti estote, quia et ego sanctus sum (*Levit. xix, 2*). Ideoque etiam mulieres, quæ inferiores videntur, sine crimine vult esse, ut munda sit Ecclesia Dei. Sed Catharygæ erroris occasionem captantes, propter quod post diaconos mulieres alloquitur, etiam ipsas diaconas ordinari debere vana præsumptione defendunt, cum sciant apostolos septem diaconos elegerisse. Numquid nulla mulier tunc idonea inventa est, cum inter undecim apostolos sanctas mulieres fuisse legamus? Sed ut hæretici animum suum verbis, non sensu legis astruere videantur, Apostoli

(39) Dictio *mammona* in Rom. edit. expuncta fuerat, sed quam ob causam?

(40) Rom. edit., *Diaconij orationem subiecit.*

verbis contra sensum nituntur Apostoli : ut cum ille mulierem in Ecclesia in silentio esse debere præcipiat, illi e contra etiam auctoritatem in Ecclesia vindicent ministerii.

(Vers. 12, 13.) • Diacones sint unius uxoris viri, filios bene regentes, et domos proprias; qui enim bene ministraverint, gradum bonum sibi acquirunt, et multam fiduciam in fide, quæ est in Christo Jesu. • Ea quæ minus dixerat de ordinatione diaconatus, nunc subjecit. Ostendit etiam ipsos unius uxoris viros esse debere, ut hi ad ministerium Dei eligantur, qui non sunt egressi constitutum Dei. Homini enim unam uxorem decrevit Deus, cum qua benedicatur : nemo enim cum secunda benedicatur. Qui si filios bene gubernaverint, et domos suas, id est, vernaculos aut domesticos, poterunt digni fieri sacerdotio, et fiduciam habere apud Deum; ut sciant se posse impetrare quod postulant, jam de cætero se ab usu feminæ cohibentes. Veteribus enim idcirco concessum est levitis aut sacerdotibus uxores ad usum habere, quia multum tempus otio vacabant a ministerio aut sacerdotio (multitudo enim erat sacerdotum, et magna copia levitarum, et unusquisque certo tempore serviebat divinis cæremoniis secundum institutum David (*I Paral. vi, 31, 32*); hic enim viginti et quatuor classes constituit sacerdotum, ut vicibus deservirent; unde Abia octavam classem habuit, cujus vice Zacharias fungebatur sacerdotio, sicut continetur in libro Paralipomenon (*I Paral. xxiv, 10*), ita ut tempore quo non illos contingebat deservire altari, domorum suarum agerent curam : at ubi vero tempus imminabat ministerii, purificati aliquantibus diebus, accedebant ad templum offerre Deo. Nunc autem septem diaconos esse oportet, et aliquantos presbyteros, ut bini sint per Ecclesias, et unus in civitate episcopus : ac per hoc omnes a conventu feminæ abstinere debere, quia necesse est eos quotidie præsto esse in Ecclesia, nec habere dilationem, ut post conventum legitime purificentur, sicut veteres. Omni enim hebdomada offerendum est, etiam si non quotidie peregrinis, incolis tamen vel bis in hebdomada : etsi non desint, qui prope quotidie baptizentur ægri. Nam veteribus ideo concessum est, quia multo tempore in templo non videbantur, sed erant privati. Si enim plebeiis hominibus orationis causa ad tempus abstinere se præcipit, ut vacent orationi, quanto magis levitis aut sacerdotibus, quos die nocteque pro plebe sibi commissa oportet orare ! Mundiores ergo esse debent cæteris, quia actores Dei sunt.

(Vers. 14, 15.) • Hæc tibi scribo, fili Timothee, sperans cito me venire ad te : si autem tardavero, ut scias quemadmodum oporteat te in domo Dei (41) conversari, quæ est Ecclesia Dei vivi, columna et firmamentum veritatis. • Quantum ad scientiam ejus pertinebat, hoc erat in eo quod citius illum

(41) Rom. edit., *quomodo Ecclesiam ordines, quæ est domus Dei viri.*

visurus esset : sed quia solet aliud placere Deo, cujus providentia ipsi soli cognita est; 296 idcirco ne forte, inquit, tardem, scribo tibi, ut scias quomodo Ecclesiam ordines, quæ est domus Dei; ut cum totus mundus Dei sit, Ecclesia tamen domus ejus dicatur, cujus hodie rector est Damasus. Mundus enim in prævaricatione est, diverso turbatus errore : ideo illic necesse est dicatur esse domus Dei, et veritas, ubi secundum voluntatem suam timetur. Hoc profitentibus de eo servis, quod ipse dignatus est docere, ne forte verba ejus negarentur esse, virtutibus hæc signavit, quæ a nullo alio fieri possunt, ut his infidelitas accusata inexcusabilis pereat. Firmamentum enim veritatis hujus signa sunt et prodigia.

(Vers. 16.) • Et quidem omnium confessione magnum est hujus pietatis mysterium. • Nullum fidelium admirari negat sacramentum veritatis in Ecclesia prædicatæ, quam pietatem appellat; magnanimitatem enim et clementiam suam cognoscentibus æterna et divina tribuit dona (42), excepta remissione peccatorum, quam hic in præsentibus largitur. • Quod declaratum est in carne, justificatum est in spiritu, visum est angelis, prædicatum est gentibus, creditum est in hoc mundo, assumptum est in gloria. • Sacramentum mysterii Dei, quod est Christus in carne, dicit manifestatum, quod latebat in spiritu. Natus enim homo Filius Dei, qui in secreto erat apud Deum, opere et prædicatione declaravit se creaturæ, et hoc est justificatum esse in Spiritu, operibus et virtute claruisse eum, qui erat in carne, quis esset : deinde apparuisse angelis, non jam in forma humilitatis, sed in potestate. Tandiu enim aspectu humilis visus est per carnem, quandiu devicta morte, resurgeret a mortuis, et videretur majestas ejus, qui natus ut homo, non erat totus homo : ut agnoscentes angeli mysterium, quod prius latuit, declaratum in carne, genu illi flectentes quasi Deo, gratias agant, quia didicerunt veritatem, quæ gentibus prædicata est, ut ab errore liberarentur : in quo mundus proficit, ut non damnetur. • Creditum est mundo. • Ideo enim creditum est mundo Dei sacramentum, ut perfidia ejus veniam erroris mereri non possit, sicut dicit Dominus de Judæis : « Si non venissem et locutus eis fuisset, peccatum non haberent : nunc autem excusationem non habebunt de peccato suo (*Joan. xv, 22*). »

• Assumptum est in gloria. • Quia quod velut infirmum et deforme contempserunt, assumptum est in gloria : post crucem enim manifestata persona et virtute sua Salvator palam, famulantibus nubibus, ascendit gloriosus in cælos.

CAPUT IV.

(Vers. 1-5.) • Spiritus autem manifesto dicit quia in novissimis temporibus recedent quidam a fide,

(42) Nonnulli mss., *magnanimitate enim et clementia sua cognoscentibus se divina tribuit bona.*

attendentes spiritus fallaces, ac doctrinas dæmoniorum in simulatione falsiloquorum, cauteriatam habentium conscientiam, prohibentium nubere et abstinere a cibis, quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, et iis qui cognoverunt veritatem: quia omnis creatura Dei bona est, et nihil rejiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur. Sanctificatur enim per verbum Dei, et orationem. Quæ sibi Spiritus sanctus futura revelaverit ad instructionem Ecclesiarum et cautelam, non tacet, ut præmonitæ Ecclesiæ sollicitæ sint, ne ab hujusmodi possint circumveniri hominibus. Quid enim tam clarum tamque apertum ad evitandos aut magis condemnandos doctrinæ hujus pestiferæ viros potuit manifesta voce præfari, nisi ut asseverationem eorum fallacem, ac simulatam doctrinam dæmoniorum nuncuparet; ut cum hujus asseverationis sermones audiuntur, a diabolo composita esse doctrina hæc sciretur, quam prædixerat Spiritus sanctus quæ de incarnatione Salvatoris asserit falsa, quæ nunc in Marcionitis, quamvis pene defecerint, Patricianis (43), aut maxime in Manichæis denotatur (*De Patricianis Philastrius, et Augustinus hæres.*, (61)? Hi enim et Christum natum negant, et nuptias prohibent, et abstinendum a cibis tradunt. Quorum cauteriatam dicit conscientiam, hoc est, simulatione corruptam; quia sicut cauterium corium corrumpit, et notam infligit, ita et fallacia conscientiam, quæ dolo malevolentia aliud sevit, et aliud profitetur, denotat ad perditionem. Jam enim hos immutari negat (44), ut salventur; quia sicut cauterium immutari non potest, ita nec eorum animus emendari; nihil enim pejus simulatione. Tales enim illi sunt, quales et Judæi, illi qui intelligentes Christum Dei virtute operari, in Beelzebub hæc ab eo fieri dicebant. Ut enim fabricatorem hominis male tractent, cum natos se non doleant, nuptias tamen prohibent, et Christo carnem subtrahunt: et ut ad ejus injuriam proficiant, ab iis quæ usibus nostris instituit, abstinendum docent; ut per id quod despiciuntur, mala esse, et a malo auctore inventa videantur. Hinc est unde Apostolus omnia a Deo bona facta ostendit, si tamen eum gratiarum actione sumantur, immunda enim erunt ei, qui non laudat in his Creatorem. Nec enim possunt bene illi proficere, qui sic illa sumit, ut male tractet auctorem eorum.

(Vers. 6.) « Hæc igitur proponens fratribus, bonus eris minister Jesu Christi, enutritus verbis fidei, et bonæ doctrinæ, quam assecutus es. » Quid tam verum, quid tam clarum et providum, nisi ut disciplina Christiana incorrupte tradatur, ut fructus ejus in area Dominica fertilis ac firmus collaudetur; hoc est, ut in die judicii non

(43) Valesius in Addendis Annot. in Socratem et Sozomenum male hic legendum ait, *Patricianis*.

(44) Omnes edit. et quidam mss. *hos imitari ne-*

reprobis et igni comburendus censeatur. Hoc boni doctoris est atque idonei ministri Domini nostri Jesu Christi; quippe cum enutritum hunc dicat verbis fidei et bonæ doctrinæ, quam ab infantia hunc assecutum asserit. Qui enim integre omnibus Hebræorum libris imbutus erat, accepta fide, perfectum fecit doctorem.

(Vers. 7, 8.) « Profanas autem et aniles fabulas abne, exercens temetipsum ad pietatem. Corporalis enim exercitatio ad modicum, pietas vero ad omnia utilis est, promissionem habens vitæ præsentis et futuræ. » Profana verba adversa intelliguntur; aniles autem fabulæ deliramenta quædam sunt. Hæc quorundam perstreptium vocibus solent in contentionem deduci; ut quasi tractatus habeatur rei inanis, cujus effectus nullus est, nisi vanitatis. Ab iis ergo quæ contraria sunt, declinandum monet, simili modo et ab illis quæ anilia sunt, vanitate quadam composita; sunt enim aliqui, qui calore animi mittunt se in disputationes hujusmodi. Pietati autem operam dandam commonet, quia grandem habet profectum. Qui enim misericordiæ student, senioribus vicem reddentes parentibus: et in præsentis vitæ auxiliâ Dei non deerunt illis, et in futuro immortalitatem habebunt cum gloria. Exercitium autem corporale ad modicum utile dicit; jejuna enim et abstinere a cibis, manente auctoritate Creatoris (45), non multum prodest, nisi addatur huic pietas, cujus operâ multorum precibus adjuvatur ad Dominum promovendum. Denique illos qui fratribus largi sunt, et variis titulis obsequentes, in vitam æternam proficere evangelicus sermo testatur: dissentientes autem ab hoc opere, in æternum ignem (*Matth. xxv, 34*). Corporis autem exercitium nihil aliud quam carnis frenâ sunt. Si quis ergo, quia misericordia magna res est, lubricum tamen carnis patiat, hujusmodi quid fiet? Sine dubio vapulabit; quia illud (*Ibid. 41*) oportuit fieri, et hoc minime prætermitti (*Luc. xi, 42*). Si autem solum corporis habuit exercitium, perennes penas patietur, sicut in Evangelio Dominus repro-misit (*Matth. xxv, 41*): omnis enim summa disciplinæ nostræ in misericordia et pietate est. Aliud tamen exercitium corporis habent carnales, et aliud spirituales; carnales enim sagina et dapibus nutriunt corpora sua, ut celeri motu proficiant ad perditionem: spirituales autem jejuniis et abstinentiâ temperant corpora sua; ut pigra facta circa desideria, possint digna esse futura resurrectione. Hic enim propter spem futuram castigat corpus: ille vero propter futuri desperationem fovet, curam ejus agens ad tempus; ut moveatur citius ad peccandum.

(Vers. 9, 10.) « Fidelis servo, et omni acceptione dignus. Ad hoc enim laboramus, et persecutionis

gat, alii concinnius, ut in textu.

(45) Mss. nonnulli, *monente auctoritate Creatoris*.

patimur, quia speramus in Deum vivum, qui est A salutaris omnium hominum, maxime fidelium. » Dignum est plane et accepto ferendum pro spe, quæ est in Deum, pati persecutiones, quia in præsentem vitam caduca est, in promissione autem Dei firma atque stabilis. Ipse est enim salus omnium; quia ex ipso et per ipsum vivunt, quantum ad præsentem vitam pertinet, omnes; quantum vero ad promissam salutem, fideles. Cognoscentibus enim se post hanc vitam, quæ morte finitur, aliam se daturum promisit, quæ immortalitate vivebit. Ideo ergo ait: « Maxime fidelium. »

(Vers. 11, 12.) « Præcipe hæc, et doce. Nemo juventutem tuam contemnat, sed forma esto fidelium in verbo, in conversatione, in charitate, in fide, et castitate. » Timotheus quantum ad ætatem B pertinet, juvenis erat: quantum ad mores et conversationem, 298 senior et gravis. Quem ideo sic monet, ut profectus ejus per omnia exemplum esset bonorum operum; ut in adolescente mirabilis videretur et gravis disciplina, ut actus ejus excusarent ætatem: et non quasi juvenis, sed quasi senior haberetur; et erubescerent majores natu, nisi se exhibuissent juxta formam hujus, conversatione et moribus graves: juvenes autem coævum suum haberent magistrum. Mirabilis adolescens sanctissimus Timotheus, cujus exemplo indisciplina coercenda juvenis est, et seniorum irreverentia punienda.

(Vers. 13, 14.) « Dum venio, attende lectionem, exhortationem, ac doctrinam. Noli negligere gratiam quæ est in te, quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterii. » Inten- C tum vult hunc esse et deditum exercitio lectionis, ut omni cura diligentiaque hoc enitatur, ut exhortetur et doceat. Exhortatio est, cum miti verbo aliquos provocamus ad opus bonum: docere vero, quando ea quæ latent, intimamus mentibus audientium. Si enim rector populi ab his dissimulat, negligit gratiam datam sibi; ad hoc enim creatur dux populo, ut hujus salutis sollicitudinem gerat, admonendo, docendo, ut fructum habeat ordinatio: quem ad hoc utique Deus constituit, ut proficiat saluti plebis suæ. Qui ergo in hac auctoritate positus indiligens fuerit, Dei contemptor habebitur, minimus in regno cælorum vocatus (Matth. v, 19); D neque enim poterit facere, qui nec docere dignatur. Gratiam tamen dari ordinatoris significat per prophetiam et manuum impositionem. Prophetia est, qua eligitur quasi doctor futurus idoneus; manus vero impositiones verba sunt mystica, quibus confirmatur ad hoc opus electus, accipiens auctoritatem, teste conscientia sua; ut audeat vice Domini sacrificium Deo offerre.

(Vers. 15, 16.) « Hæc meditare, in his esto; ut profectus tuus manifestus sit omnibus, Attende tibi

(46) Codex Vall., Tum vero metuenda esse intelligunt.

et doctrinæ, insta in illis. Hoc enim faciendo, et te ipsum salvum facies, et eos qui te audiunt. » Ut forma sit omnibus non solum in bonis operibus, verum etiam in doctrinæ exercitio, admonet. Apparere enim debere significat exercitii profectum, non in doctrina duntaxat, sed et in gestis; bona enim arbor bonos facit fructus (Matth. vii, 17): similiter et bona doctrina mala opera habere non potest; ut cum visa fuerint bona opera, divini magisterii fructus esse intelligantur, et auditores possint proficere. Tum enim vera et metuenda esse intelligunt (46), quæ dicuntur, quando ab eo ipso qui docet, magna veneratione observari videntur, Quod rectori plebis duobus proficit modis: et suorum enim bonorum operum, et audientium mercedem accipiet; quomodo si negligens fuerit, tam pro se, quam pro eis redditurus est rationem.

CAPUT V.

(Vers. 1, 2.) « Senioresem ne increpaveris, sed exhortare ut patrem, juniores ut fratres, anus ut matres, adolescentulas ut sorores in omni castitate. » Propter honorificentiam ætatis majorem natu cum mansuetudine ad bonum opus docet (47) provocandum, ut facilius suscipiat admonitionem; potest enim vereri commonitus, ne postea corripatur, quod turpe est seniori. Nam apud omnes utique gentes honorabilis est senectus: unde et Synagoga, et postea Ecclesia seniores habuit, quorum sine consilio nihil agebatur in Ecclesia. Quod quæ negligentia obsoleverit, nescio, nisi forte doctorum desidia, aut magis superbia, dum soli volunt aliquid videri. Juniores quasi fratres censet admonendos cum dilectionis affectu; ut videntes amoris causam se commoneri, facilius se corrigant, quippe cum videant non discrepare opera ejus a prædicatione. Anus vero quasi matres; ut dum miti sermone doceri se vident, non aspere accipiant, quia honorifice proficiunt: asperum est enim senioribus, cum corripiuntur a junioribus. Quod temperamento quodam leniri vult, ut profectus sit et dicenti et audienti. Adolescentulas ut sorores admonet edocendas; ut prompte possint bonæ conversationis suscipere disciplinam. Quando enim non cum imperio insinuari sibi videt, quæ ad bonam pertinent vitam, consentit, humilem se præbens admonenti. Blanditiis enim solent obtineri, quæ auctoritate non possunt; nam animalia quando membra sua zelantur, blanditiis tamen cedunt.

(Vers. 3.) « Viduas honora, quæ vere viduæ sunt. » Has viduas dicit honorandas, quæ data opera viduæ sunt: quæ cum possent nubere, ut meliores essent et dignæ Deo, secundas 299 nuptias respuerunt, scientes semel benedici conjugium, æmulæ sanctissimæ Annæ, quæ jejuniis et

(47) Docet in omnibus edit. ac multis mss. desideratur, sed ex aliis nonnullis restituitur.

obsecrationibus Deo serviebat nocte dieque, unius A viri experta concubitum (*Luc. II, 36, 37*).

(Vers. 4.) « Si qua autem vidua filios vel nepotes habet, discat primum domum suam pie tractare, et mutuam vicem gratiarum reddere parentibus: hoc enim acceptum est coram Deo. » Viduam prius in hac vita et conversatione dicit probandam, ut tunc demum digna sit vidua Ecclesiae nuncupari, quæ non quæstus causa magis quam defensionis, ecclesiasticæ succumbat disciplinæ. Præire enim debent merita, ut accedenti debitus honor (48) tribui videatur; quæ enim affectus suos pie tractavit, et domum bene gubernavit, Dei legem servavit, digna effecta remuneratione Ecclesiae.

(Vers. 5.) « Nam quæ vere vidua est et desolata, sperat in Deo, et instat orationibus noctu dieque. » B Viduam filios aut nepotes habentem non facile admittendam ad stipendia Ecclesiae; quia si pie et sollicite domum suam gubernavit, necesse est reddi illi vicem a suis, sicut et illa reddidit propinquis: si autem, ut adsolet, impietas fuerit operata, ut anus despiciatur a suis, quos pie tractavit, dignum esse hanc suscipi ab Ecclesia, quia in Domini lege fideliter conversata est. Vidua igitur desolata, et a suis contempta, sperat in Deo; videns enim ex nulla parte se habere suffragium, toto animo devota est Deo, de quo solo auxilium vitæ salutisque expectat.

(Vers. 6.) « Nam quæ in deliciis est vidua, vivens mortua est. » Viduam, propter quod vidua dicitur, talem esse debere significat (49), ut ad Dominum promerendum orationibus vacet, Deo serviens nocte dieque; ut ostendat se idcirco nuptias secundas contempsisse, ut instaret disciplinæ Dominicæ. Si enim sub nomine viduæ deliciis vacet aut luxuriæ, vivens mortua habenda est; quia imposturæ genus est, aliud agere, et aliud profiteri: non obsequia et devotionem Dei (50), sed honorem viduæ volentes habere; cum nominis ipsius professio hoc indicet; quia spreto viro, Deum elegit, cui serviat tota mente, propter vitam promissam.

(Vers. 7.) « Et hæc præcipe, ut irreprehensibiles sint. » Tantam diligentiam actuum ac morum viduam vult habere, ut reprehendi non possit; amota enim a spe mundanæ conversationis, et corporis curandi officio, propter hoc se ad Deum contulit, ut probabilem agat vitam. Sublatis enim occasioni- D bus, quæ aditus solent aperire peccatis, potest bona conversatio incolumis permanere.

(Vers. 8.) « Si quis autem (51) suorum, et maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit, et est infideli deterior. » Hanc viduam quæ negligens fuit circa suos affectus, ut educaret eos in disciplina et correctione Domini, inhonorandam

(48) Rom. edit., *ut accedenti meritis honor.*

(49) Codex Vall., *Quapropter viduam Dei talem significat.*

(50) Idem codex, *non obsequio et devotione Dei, sed honore nonnen vidua volentes habere.*

dicit; quia sicut perfidi, legi Domini non obedivit ut pejor habeatur. Necesse est enim ut deterior sit, qui sub lege et timore Dei agens contemptor est, quam qui non subjectus est legi; hic enim nescit, ille autem sciens contemnit.

(Vers. 9, 10.) « Vidua eligatur annorum non minus sexaginta, quæ fuerit unius viri uxor, in operibus bonis testimonium habens, si filios enutrivit, si hospitio recepit, si sanctorum pedes lavit, si pressuram patientibus subministravit, si omne opus bonum subsecuta est. » Si prærogativa præteritorum operum vidua commendatur, eligendam hanc docet: Domini enim iudicio ascribitur nomen ejus ecclesiasticis monumentis, quam dignam vetus vita declarat. Imbuta enim divinis obsequiis, et in his vitam atterens, suscipienda est in sinu Ecclesiae, cui olim se vovit legitimis servitiis.

(Vers. 11.) « Adolescentulas vero viduas devita: cum enim vitam in deliciis egerint, in Christo nubere volunt. » Prohibet adolescentulas viduas in hac suscipi professione, lubricæ enim ætati fides facile haberi non debet; quippe cum quarundam exempla præcedant, quæ post professionem vitæ deliciarum oblectatione nomen, non opera viduitatis habent, et conversæ nuptiis sollicitantur. Qui enim putat se in Christo vitam deliciis agere, minime innocens perseverat: luxuria enim trahit illum ad sua membra, ut subjiciatur peccato: deliciæ enim januæ sunt peccati. Non enim quo tendat ignoratur, qui fluidam amat vitam.

(Vers. 12.) « Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. » 300 Quid maneat tales, ostendit, ne facile audeant, quod implere difficile est: aut si animus est huic devotioni deditus, apud se interim teneat, quia didicit temerarium (52) esse profiteri, quod adhuc juvenili ætati credi non debet. Damnationi enim fit obnoxius, qui ab hoc declinat quod recte fecerat. Quantum enim laudabile est, si impleat quod ultra vires ejus creditur, tanto magis puniendus erit, si hoc audeat sibi imponere præsumptione temeritatis, quod ferre non possit: nec ad veniam debet pertinere, qui est a primordio infidelis inventus.

(Vers. 13.) « Simul autem et otiosæ discunt circuire: non solum autem otiosæ, sed et verbosæ, et curiosæ, loquentes quæ non oportet. » Quædam virgines vel viduæ, commendante professione (gloriosum est enim hujus rei vocabulum), acceptabiles sunt domibus divitum, quæ id agunt, ut pareant voluntatibus eorum, ambulantes et quærentes quæ perferant ad illos, quibus delectentur, ut otiosæ muneribus afficiantur; et malo more plus quærant fabulis, quam quæ operantur manibus; ut elatæ procedant et compositæ, contra professionem suam

(51) Rom. edit., *Si qua autem. Et infra, quia sicut perfida.*

(52) Omnes edit. et mss. aliquot, *quia dicit temerarium.*

agentes. Quæ res solet illis etiam in hac vita esse contraria; revelatur enim id quod semper occultum putant. Quid est enim, ut ea loquantur quæ non oportet? Nuptiarum enim sunt proximæ, multorum secretorum participes, adulatrices, servorum querulæ.

(Vers. 14, 15.) « Volo itaque juniores nubere, filios procreare, matres familias esse (53), nullam occasionem dare adversario maledicti gratia. Jam enim quædam deerraverunt post Satanam. » Quoniam quæ supra dixit de hujusmodi, contraria et illicita sunt, perducent eas ad mortem: idcirco consilium dat, et præcepit ea fieri, quæ licita sunt. Melius est enim domus curam suæ gerere, quam in aliena domo adulterari: et multum expedit nubere, quam sub bona et pia professione notabiliter in malo incedere (54): plus autem est cum pudore manibus victum quærere, quam inverecunde cum otio aliena utensilia expectare. Sic enim invenit occasionem Satanas, quomodo subvertat animas inconsultas, cum pia profitentes injuste versantur: nihil enim tam periculosum est quam si professioni gesta repugnent. Apertum enim malum non zelatur Satanas, quia gaudet in illo: istum vero (55) quem videt fallere, id agit, ut manifestet illum suum filium esse, non Dei, quod factum non displicet Deo.

(Vers. 16.) « Si quis fidelis, vel si qua fidelis habet viduas, sufficienter subministret illis, ut eorum alimoniis non gravetur Ecclesia, ut veris viduis sufficiat. » Quid mirum si apostolica potestas futura potuit prævidere? Nam apparet quod dixit, quia fidelium viduæ nunc multum gravant Ecclesiam, et eorum qui locupletes videntur mundi: quia per senectutis causam desistentes eas ab opere lanificii, retrahunt eis et vestimentum et victum, non totum tamen, sed ex parte: ut illæ ipsa inopia ad Ecclesiam convertantur, ut vivant: quos oportebat non solum suis indigentibus largiri, verum etiam alias inopes pascere et contegere. Quod multum obest; cum enim his datur, cæteris aut minus, aut non datur, quibus magis dandum est, quæ dignæ sunt Ecclesiæ sumptibus ministrari. Sic autem gravatur, cum cogitur vestire multos quæ deberet vestire paucos; et plebs quæ libenter et frequenter possit ministrare paucis, cogitur plures dimittere: ut aut murmuret, aut tardius eis occurrat. Nam cum præcipiat unius viri uxorem eligi viduam, nunc inveniuntur inter eas non tantum duas aut trias maritorum uxores, sed et quæ turpius vixerint: quod aliquando

A per negligentiam fit, aliquando potentatu insinuantis (56).

(Vers. 17.) « Qui bene præsumunt presbyteri, duplici honore habeantur digni: maxime qui laborant in verbo et doctrina. » Boni dispensatores ac fideles non solum honore sublimi debent digni judicari, sed et terreno; ut non contristentur indigentia sumptuum, sed magis gaudeant fide sua et doctrina. Instantior enim fit, si non humilietur inopia: et crescit in illo auctoritas, cum videt se etiam (57) in præsentis laboris sui fructum percipere; non ut abundet, sed ut non deficiat.

(Vers. 18.) « Dicit enim Scriptura: Non infrenabis bovem triturantem (Deut. xxv, 4); » et: « Dignus est operarius mercede sua (Luc. x, 7). » B Tanta merces debet esse evangelizanti regnum Dei, qua neque contristetur, neque extollatur.

301 (Vers. 19.) « Adversum presbyterum accusationem ne receperis. » Quoniam hujus ordinis sublimis honor est (hujusmodi enim vicarii Christi sunt), idcirco non facile de hac persona accusatio debet admitti. Incredibile enim debet videri istum, qui Dei antistes est, criminose versatum, sicut credibile est scenicum esse turpissimum.

(Vers. 20.) « Delinquentes autem coram omnibus argue, ut cæteri metum habeant. » Quomodo (58) non facile credi debet de presbytero crimen; si probetur tamen, aut sit manifestum quia irreverenter versatus est, publice præcipit arguendum, ut et cæteri terreantur, quod non solum ordinatis proficit, sed et plebi; quando enim vident dignitosum virum erroris causa corripitur, necesse est ut sibi caveant.

(Vers. 21, 22.) « Testor coram Deo, et Christo Jesu, et electis angelis; ut hæc custodias, sine præjudicio nihil faciens in partem aliam declinans. Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis (59). Temet ipsum castum custodi. » Contestationem deponit apud Deum Patrem, et Christum filium ejus, et electos ejus angelos, quos Dominus in Evangelio sanctos appellat (Marc. viii, 38). Hi ergo electi sunt, quia sunt alii reprobi, qui sunt non Dei angeli, sed diaboli, assentientes apostasiæ ejus. Sub testatione ergo ea, quæ ad ordinationem Ecclesiæ mandat custodiri, præcipit nihil fieri sine præjudicio; ne facile aliquis accipiat ecclesiasticam dignitatem, nisi prius de vita ejus et moribus fuerit disputatum; ut dignus approbatus, minister aut sacerdos constituatur, ut non postea si reprehensibilis videatur, pœniteat forte principem populi non ad liquidum præjudicasse (60)

(53) Codex Vall. et alii nonnulli, *matres familias esse, domum regere.*

(54) Ita mss. plerique: alii vero, et edit., *quam in aliena domo adulari.... notabiliter incedere.*

(55) Omnes edit. et quidam mss., *justum vero*; melius alii mss., *istum vero.*

(56) Nonnulli mss., *aliquando potentatu insinuante.*

(57) Codex Vall., *congaudet se etiam, etc.*

(58) Edit. et quidam mss. *Quoniam enim*; Rom. edit. *Quoniam vero*; melius alii mss. ut in contextu.

(59) Rom. edit., *neque te commaculaveris peccatis alienis.*

(60) Eadem Rom. edit., *non ad liquidum providisse.*

quid mereretur, quem improbabiler ordinavit; A
nec illum cujus peccata ad suspicionem veniunt,
ordinandum, ne commaculetur ordinator vitiis et
delictis ejus. Si ergo omnino latentia sunt delicta,
immunis erit rector; quia conscientia ejus libera
est. Suspicio enim trepidum facit; peccat enim
si non probat, et sic ordinat. Melior enim cæteris
debet probari, qui ordinandus est: non enim sufficit,
si sine crimine sit; quia merita ejus debent præire
honorum operum, ut dignus habeatur ad ordina-
tionem. Hæc episcopus custodiens, castum se exhi-
bebit religioni: cujus rei in futuro præmium con-
sequetur.

(Vers. 23.) « Noli adhuc bibere aquam, sed vino
modico utere propter stomachum tuum, et crebras
tuas infirmitates. » Nunc speciale consilium dat, B
ut se ipsum salubri regat doctrina; prudenter
enim Deus sibi serviri vult, non ut nimietate sua
debiles fiant, et postea medicorum suffragia re-
quirant. Temperandum enim est, ut si fieri potest,
ceptum obsequium gradatim provehatur, quam
per inconsiderantiam minuatur. Intemperantia enim
ipsam animam inquietam facit, ut cum de infirmi-
tate sollicita est, non tantum dedita sit divinis
servitiis. Damnum enim affert improvidentia;
anima in tranquillitate posita, totum cor extollit ad
Deum, integro consilio obsecrans, quæ petenda
sunt (61).

(Vers. 24, 25.) « Quorumdam hominum peccata
manifesta sunt, præcedentia ad iudicium, quosdam
vero et subsequuntur. Pari modo et opera bona
manifesta sunt: et quæ aliter se habent, abscondi C
non possunt. » Nullam excusationem vult intelli-
gi fore eorum, qui his adhærent, quorum peccata pro-
palam sunt; ut cum evitandi sint, magis honori
sint (62). Hoc ergo significat, ut homo Dei ab his
secernatur, maxime dispensator Christi, qui etiam
corripendi eos habet auctoritatem; qui si se
emendare promittunt, retinendi sunt. Alios vero
subsequi mala opera illorum ostendit; quia cum
vivi æstimantur boni, mortui deteguntur; ut
qui prius ostendebant se idoneos, postmodum de-
clarentur impostores. Superiori ratione sicut mala,
ita et facta bona manifesta sunt; bona enim vita
et actus modesti abscondi non possunt, quæ adhi-
bita pietate, faciunt perfectos: sed sicut quædam
mala occulta ad præsens sunt, ita et bona; nemo D
enim omnia in hominibus potest scire: sed ex iis
quæ videt et audit, probat et iudicat. Perpendit
enim an ea quæ dicuntur, convenient ei, de quo
dicuntur, sive bona, sive mala: quæ autem occul-
ta fuerint hominibus, in die iudicii palam fient.
Propter hoc ergo dicta sunt, ut sciant huiusmodi
graviorem se causam habere præ cæteris. Pejor est
enim qui se, cum sit malus, bonum ostendit, quam
ille qui aperte est malus.

(61) Mss. Carn., quæ pacificanda sunt.

(62) Idem codex, prolata sunt, magis oneri sint.

(63) Rom. edit., pietas, cum quis suo conten-

302 CAPUT VI.

(Vers. 1.) « Quotquot sub iugo sunt servi, domi-
nos suos omni honore dignos arbitrentur, ne no-
men Domini et doctrina blasphemetur. » Servorum
obsequiis dominos Deo gratias vult referre: cum
enim per Dei disciplinam fidelia illis exhibuerint
servitia, forte huic etiam ipsi se subjicient disci-
plinæ.

(Vers. 2.) « Qui vero fideles habent dominos,
non contemnant, quia fratres sunt: sed magis ser-
viant, quia fideles sunt et dilecti, quia beneficia
percipiunt. » Si profanis dominis serviendum tota
sollicitudine imperat, quanto magis fidelibus! Tunc
enim probat se timori Dei subjectum, si fideli et
temporali domino toto animo fuerit obsecutus. Ne
contemnendum putet, quia frater dicitur causa com-
munis fidei, quia magis corripiendus erit, qui fide-
lem dominum contemnendum putaverit.

(Vers. 3.) « Hæc docet et exhortare. » Doctrinam
Dominicam manifestari vult, ut obsecratores vi-
deant, quia non est quod reprehendantur, in ea: con-
siderantes pariter quæ in sacris eorum sint occulta
turpia, et erubescant per quod inexcusabiles erunt.

(Vers. 4, 5.) « Si quis aliter docet, et non acquie-
scit sanis sermonibus Domini nostri Jesu Christi,
et ei quæ secundum pietatem est, doctrinæ: super-
bit autem nihil sciens, sed languens circa quæstio-
nes et pugnas verborum, ex quibus fiunt invidiæ,
contentiones, blasphemiæ, suspensiones malæ, con-
flictationes hominum, qui corrupti sunt mente, et
qui veritate caruerunt, existimantes quæstum esse
pietatem, et Dei culturam: discorde ab huiusmodi. »
Discrepantes a disciplina catholica spernendos præ-
cipit, maxime qui convicti et correcti acquiescere
nolunt perturbatione mentis prævæ, qui contentio-
nibus delectantur et pascuntur. Elatus enim vici
se non patitur, quippe cum ad favorem quæren-
dum in conflictum prorumpat, quod a mansuetis
et bonis viris vitandum est. Contentio enim nun-
quam est sine lite, et parum esset si lis sola orire-
tur, sed blasphemiam et inimicitiam, quod a Dei
servis alienum est. Ab his autem qui corrupti
mente, veritate privati sunt, utile iudicatur: Dei
enim culturam et pietatem quæstum existimant,
non de futuro aliquid sperantes; sed quomodo in
præsenti se transigant providentes, sicut et mun-
danæ sectæ; quas constat propter præsentia luora
inventas, non nescii quosdam hoc libenter audire,
quod in hac vita florendum sit, ideoque desisten-
dum ab huiusmodi.

(Vers. 6.) « Est autem quæstus magnus (63) pie-
tas cum sufficientia (63). » Magnas divitias et ac-
quisitionem in eo dicit, si quis fidelis suo conten-
tus sit: plus enim et in semetipso et in cæteris est
qui misericordia Dei acquisitus (64) ad futuram vi-
tam, ad præsens sufficere sibi putat, quod habet,
tus sit.

(64) Eras. et seq. edit. cum mss. aliquot, qui mi-
sericordiam Dei acquisiturus.

non dubitans ex eo ipso largiri. Omnis enim avarus impius est, et sibi et cæteris nocens.

(Vers. 7, 8.) « Nihil enim intulimus in mundum, verum quia nec auferre possumus quidquam; habentes autem alimentum, et quibus tegamur, his contenti simus. » Frustra mortales homines copias studere, et locupletes fieri velle aperta voce declarat, cum sciant nihil se proprium habere in mundo. Cui rei proficit humana cupiditas, nisi quia ipsa sibi inimica existit? Nihil enim intulit mundo, nihil auferre poterit. Quid sibi incutit sollicitudinem, et querit congregare? Talis hinc exiet qualis venit. Quod etiam scribit Job, et in sua passione fatetur, dicens: « Nudus exivi de utero matris meæ, nudus revertar in terram.... sit nomen Domini benedictum (Job 1, 21). » Quod si avari non retinerent in perniciem suam, pauci conderent quod pluribus posset proficere cum eorum ipsorum emolumento.

(Vers. 9, 10.) « Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem et laqueum, et desideria multa inutilia et nociva, quæ demergunt homines in exitium et interitum. Radix enim omnium malorum est avaritia, quam quidam appetentes, erraverunt a fide, et inseruerunt se doloribus multis. » Nihil tam asperum tamque perniciosum est, quam si ecclesiasticus, maxime qui in sublimi loco est, divitiis hujus sæculi studeat, quia non solum sibi ipsi, sed et cæteris obest. Contrariam enim formam dat hominibus: necesse est enim multos imitatores ejus existere ad perditionem. Quanto enim honorificentior ordine est, tanto magis suadet junctandum se, maxime in hac re, quæ in ista vita proclivis est; avaritia enim **303** omnia mala potest admittere. Ideo radix omnium malorum est, quia ut desideria sua expleant, quod impossibile est, et maleficia, et homicidia, et obscenitatem, et quidquid sceleris est, perpetrat: nec ad præsens secura, quia semper cupida, et in futuro damnata.

(Vers. 11.) « Tu autem, homo Dei, hæc fuge. » Abscindere se hominem Dei ab hac hortatur et præcipit, ut et hic securus sit, et in futuro præmiis remuneretur divinis. Non enim immerito coronandus est qui hanc spernit quæ multis suadet.

(Vers. 12.) « Sequere autem justitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, tranquillitatem animi. Certa bonum certamen fidei, apprehende vitam æternam, ad quam et vocatus es, et confessus es bonam confessionem coram multis testibus. » Quoniam avaritia res iniqua est, hominem Dei, ut ab hac dissentiat, justitiam sequi jubet atque pietatem, et alia quæ memorat: non enim poterit hæc evitare, nisi his adhæserit, quæ avaritiæ adversa sunt. Quomodo autem fieri potest ut avarus fidelis sit, qui operibus negat quod verbis fateri videtur? Unde autem amator fraternitatis, cujus manus sunt aridæ? quomodo vero patiens, qui semper ad alie-

(65) Rom. edit., *abunde quæ fruendum.... ut divites facti bonis operibus, faciles sint ad impertien-*

A na se tendit? aut quatenus quietem animi possit habere, qui die nocteque aviditate cupiditatis incenditur? Sed quia ab homine Dei Timotheo iniquitas hæc aliena erat, bonum certamen fidei aggredi jubetur. Fidei enim victoria est, cum omnia vitia et crimina subjugantur, ut ad æternæ vitæ præmia veniatur: ejus confessio inter ipsa rudimenta fidei, teste interrogante et respondente monumentis ecclesiasticis continetur.

(Vers. 13-16.) « Præcipio tibi in conspectu Dei, qui vivificat omnia, et Christo Jesu qui testatus est sub Pontio Pilato bonam confessionem, ut serves mandatum immaculatum, irreprehensibile, usque in adventum Domini nostri Jesu Christi: quem suis temporibus ostendet beatus ille et solus potens, Rex regum, et Dominus dominantium, qui solus habet immortalitatem, et lumen habitat inaccessibile, quem vidit nemo hominum, nec videre potest, cui honor et potestas æterna, amen. » Magna vigilantia atque providentia præcepta dat rectori Ecclesiæ; in hujus enim persona totius populi salus consistit. Non sollicitus de cura Timothei, tam circumspectus est, sed propter successores ejus, ut exemplo Timothei Ecclesiæ ordinationem custodirent: ipsi quoque futuris formam tradentes a semetipsis inciperent. Denique « ut serves, inquit, mandatum immaculatum usque ad adventum Domini nostri Jesu Christi. » Quod sic astringit, ut coram Deo et Christo hoc se mandare testetur: et ut terrorem incutiat, passionem Christi memorat, cujus passionis reus necesse est fiat, qui hoc spernit propter quod passus est Christus. Nec diem judicii tacuit, quod prædestinato tempore futurum est Dei nutu, quem solum beatum et potentem et Regem regum et Dominum pronuntiat; solus est enim ipse qui propriam et a nullo habet acceptam beatitudinem atque potentiam, dominatum et regnum, nec non immortalitatem. Hæc **304** omnia habet Pater, similiter et Filius a Patre, lumen autem inaccessibile soli Patris est; quia nulli unquam apparuit. Denique subiecit; « Quem vidit nemo hominum, nec videre potest. » Non quia aliud lumen Filii sit; quippe cum in psalmo scriptum sit: « Et in lumine tuo videbimus lumen (Psal. xxxv, 10), » hoc est, lumen Patris esse in Filio: sed quia nemo vidit Patrem, ac per hoc inaccessibile habitat lumen, Non est enim ordo alicui videnti Deum Patrem, nisi Christo; qui de Deo est, hic vidit Deum: Filius autem, quia omnia ipse agit, et apparere dicitur et videri. Illud ergo peculiare Patris est quod supra dictum est: « Cui honor et potestas æterna, amen, » hoc est verum.

(Vers. 17, 18, 19.) « Divitibus hujus sæculi præcipe non superbe sapere, neque sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo, qui præstat nobis omnia abundanter adfruendum (65) in voluntate operum bonorum: divites esse factis bonis, faciles ad dum, et libenter communicantes, thesaurizent sibi, etc.

impertiendum, et libenter communicatores, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam. » Vera vita illa est, quam speramus futuram, quæ non occasu, neque temporibus terminatur; æterna est enim, et ideo merito vera appellatur: hæc enim præsens imago vitæ est, non veritas. Et quia imago non omnino inanis est, in hac vita illa acquiritur: et ut ad illam festinaretur, ex imagine quam præcellat veritas, addiscitur, quæ neque superbia, neque spe divitiarum attingitur, sed humilitate, et spe Dei, qui hanc promisit. In ipso enim sperandum est, quia ipse præstat quæ usibus sunt necessaria, non in ipsis copiis, sed in auctore earum. Quæ enim spes videtur in re caduca etque incerta? quippe cum aliquanti ex his discedant; qui autem in his manere videntur, nullum lucrum ex his capiunt in futurum, sed damnum, nisi cum indigentibus partiantur; neque enim æternæ sunt, ut futuræ vitæ præponantur. Sic superbos faciunt, quasi immortalitatem polliceantur. Resurrectionis

A exemplum habemus in Christo, et a multis non sic diligitur Christus, sicut divitiæ, quarum nullum exemplum videtur, quod aliquem a morte liberarint. Christus nos redemit, non divitiæ; ipse enim futuræ vitæ instar ostendit, ut his omnibus spretis, ipsum sequamur, ut ad immortales et cœlestes divitias veniamus. Quare hoc eniti debemus, ut bonis factis divites simus, et his terrenis copiis spirituales divitias acquiramus: seminemus in terra, ut metamus in cœlis, ubi thesaurus collocatur æternus.

(Vers. 20, 21.) « Timothee, commendatum custodi, devitans profanas vocum novitates, et oppositiones fallacis nominis scientiæ, quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt. Gratia tecum.» Eadem admonet, ut ea quæ supra dicta sunt, serventur; contraria autem religioni evitanda, quæ nomen tantum scientiæ usurpant, fallaces in professione, ut decipiant simplices; fidem enim simulant, a qua exciderunt, ut perfidiam inferant. Et manu propria subscripsit, dicens: « Gratia tecum.»

IN EPISTOLAM B. PAULI AD TIMOTHEUM SECUNDAM.

PROLOGUS.

Aliam epistolam scribit ad Timotheum, ut jam eruditum ecclesiastica disciplina, et quæ spes sit promissionis, suo exemplo ad martyrium provocet (66): et quia futurum est ut quidam a sana

a proavis in conscientia pura, quod indeficientem habeam tui memoriam in precibus meis, nocte dieque multum desiderans te videre, memor lacrymarum tuarum: ut ego gaudio replear, recordationem accipiens ejus quæ est in te sinceræ fidei, quæ habitavit primum 305 in avia tua Loide, et matre tua Eunice: certum autem habeo quod et in te. » Quoniam dignum est meminisse bonorum, idcirco Deo gratias agit, quia memor erat Timothei viri mirabilis, ut etiam hoc ipsum Dei donum sit; non enim sine merito est, qui cogitat de bonis viris. Et quia idem Deus Christianorum est, qui erat Judæorum, ei se Deo gratias referre testatur, cui a proavis famulatus est. Quando enim hoc sperabant progenitores ejus, quod hic cœperat prædicare, una eorum fides est. Et quia in parentum successit servitia, et quia in his erat adhuc, cum illi Deo servirent, recte ait: « Cui a proavis servio.» Quomodo? « In conscientia pura, » inquit: sic enim aliquando persecutus est Ecclesiam, ut Dei amore hoc agere, non malevolentia. Nam simili modo et in epistola ad Hebræos scriptum est quia Levi, qui decimas accepit, decimas dedit Melchisedech, quia in Abrahæ, inquit, lumbis erat Levi, quando decimas obtulit Melchisedech (Hebr. vii, 9, 10): ita et hic a proavis Deo se dicit servisse, quia et Levi in proavo decimas dicitur obtulisse. Est enim Levi pater Jacob, avus Isaac, proavus Abraham. Multum ergo se memorem Timothei profitetur, et avide

CAPUT PRIMUM.

(Vers. 1, 2.) « Paulus apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei secundum promissionem vitæ, quæ est in Christo Jesu, Timotheo dilecto filio. » Hujus rei gratia apostolum se Christi Jesu, Dei voluntate appellatum significat, ut quæ et quanta promissio in futuro in fide Christi sit, edoceret: ut prædicatione ejus (67) incrementum faciat in salvandis discipula Dominica. Idonei enim servi sunt, qui instantia sua et fide negotia dominorum suorum exaggerant. Quod ideo huic quasi charissimo filio scribit, ut hujus rei imitator existat, eadem ceteris tradens, ut per traducem successionum indeficiens sit idoneus doctor, per quem asserta veritas multos acquirat ad vitam promissam. « Gratia, misericordia, et pax a Deo Patre, et Christo Jesu Domino nostro. » Gratiam huic Patris in miseratione exoptat, ut adsit ei: et Christi Jesu Domini nostri, quia Deus gratiam suam per Christum largitur: ut una gratia sit utriusque.

(Vers. 3, 4, 5.) « Gratias ago Deo meo, cui servio

(66) Rom. edit., scribit nunc Apostolus ad Timotheum.... ostendit quæ spes sit promissionis, et ut suo exemplo.... commenta, prædicat.

(67) Eadem Rom. edit., per fidem Christi sit, edoceret, quo prædicatione ejus, etc.